

Kemikalieplan

- för en giftfri förskola i

Karlskoga kommun

Antagen datum: 2015-12-15

KF § 203

Innehållsförteckning

1. Inledning

- 1.1 Karlskoga kommuns arbete med giftfria förskolor
- 1.2 Kemikalieplanen
- 1.3 Kemikalier i vardagen
- 1.4 Barn är extra känsliga
- 1.5 Uppföljning

2. Åtgärder för en giftfri förskola

- 2.1 Äta
- 2.2 Leka
- 2.3 Byggnader och Lokaler
- 2.4 Hygien
- 2.5 Städa
- 2.6 Upphandla
- 2.7 Utbilda

3. Kemikalierna i vår omgivning/viktiga begrepp

4. Aktivitetsplan – utförande av kemikalieplanen

5. Prioriteringsmatris

1. Inledning

1.1 Karlskoga kommuns arbete med giftfria förskolor

Även om EU har världens strängaste kemikalielagstiftning är den inte tillräcklig och det krävs att kommunen tar ytterligare ansvar än vad lagen kräver ¹. Kommunfullmäktige i Karlskoga beslutade våren 2013 att alla barn har rätt till en giftfri vardag där förskolan är fri från miljögifter ².

Den här kemikalieplanen för en giftfri förskola syftar till att identifiera de största riskerna kopplade till farliga kemikalier i förskolan, samt att ta fram åtgärder för att minska risken för onödig exponering av farliga kemikalier för våra förskolebarn.

1.2 Kemikalieplanen

I den här kemikalieplanen för kemikalier i förskolan kan du läsa om vilka åtgärder Karlskoga kommun ska vidta för att minska risken för onödig exponering av farliga kemikalier för förskolebarn. Arbetet berör flera delar av kommunens organisation och många olika funktioner behöver samverka för att närma oss målet med en giftfri förskola.

Det skulle inte vara möjligt att direkt göra sig av med alla saker i förskolan som skulle kunna innehålla farliga kemikalier. Det skulle innebära stora kostnader. Den här kemikalieplanen är ett första steg i ett långsiktigt arbete med att skapa giftfria förskolor. Kemikalieplanen handlar om att gör smarta val och prioritera rätt.

Åtgärderna i den här kemikalieplanen gäller för de kommunala förskolorna. Kemikalieplanen gäller inte för de barn som går på andra förskolor än de som kommunen driver och inte heller för barn som finns hos dagbarnvårdare ("dagmammor") i deras hem. Dessa verksamheter kommer få ta del av den här planen och en rekommendation att även de följa den.

1.3 Kemikalier i vardagen

Idag omges vi av mer kemikalier än någonsin. Kemikalier finns överallt omkring oss, i allt från leksaker och byggmaterial till rengöringsmedel och möbler. Människor och djur består av kemiska ämnen och många är livsviktiga för oss. Vissa ämnen kan dock vara farliga för människans hälsa och för miljön. Det kan vara ämnen som används i tillverkningen av en produkt eller tillsätts för att uppnå en viss funktion. Farliga kemikalier sprids när varor och produkter tillverkas, används och blir till avfall.

Vi utsätts idag för en blandning av olika ämnen som ensamma eller tillsammans kan ge skadliga effekter. Ett enskilt ämne kanske inte bedöms vara skadligt i sig men kombinationseffekterna av olika ämnen kan ge upphov till negativ påverkan för både människan och miljön, den så kallade cocktaileffekten.

Längst bak i denna kemikalieplan hittar du mer information om de vanligaste farliga kemikalierna och andra viktiga begrepp.

¹ Kemikalieinspektionen, 2014. Rapport 5/14. Handlingsplan för en giftfri vardag 2015-2020 Skydda barnen bättre, Stockholm

² KS 2012.0188, KF 111 §

1.4 Barn är extra känsliga

När man växer och utvecklas är man extra känslig för påverkan från farliga kemikalier och redan under fostertiden påverkas fostret av de ämnen som mamman utsätts för. Det är många processer i kroppen som slås av och på vid skilda tidpunkter för att man ska utvecklas normalt. Farliga kemikalier kan störa utvecklingen och orsaka sjukdomar, missbildningar och beteendestörningar. Utvecklingen av kroppen pågår hela livet, men som mest innan man blivit vuxen. Barn äter, dricker och andas mer i förhållande till sin storlek och får därmed högre koncentration kemikalier i kroppen än vuxna. Det är därför viktigt att prioritera barn, och särskilt små barn i arbetet med farliga kemikalier.

1.5 Uppföljning och revidering

Arbetet med att skapa giffria förskolor har hittills drivits som en separat projekt men ska nu bli en del av den ordinarie verksamheten. För att säkerställa att de åtgärder som ska utföras kommande år, eller åtgärder som pågår under en längre tid, faktiskt har påbörjats och genomförts ska en uppföljning av kemikalieplanen göras vartannat år.

Efterhand när åtgärder vidtas kan det vara aktuellt att ta bort dem ur denna kemikalieplan. Det kan även tillkomma ny forskning på området som gör att flera aktiviteter behöver läggas till. För att säkerställa att aktiviteterna i kemikalieplanen är aktuella och följer rådande forskning ska kemikalieplanen revideras vartannat år.

2. Åtgärder för en giftfri förskola

2.1 Äta

1. Laga, värma och servera mat utan plast

Många plaster släpper ifrån sig mer farliga kemikalier när plasten blir varm, så som den blir i kontakt med varma livsmedel. Ämnen som släpper från plasten hamnar i maten och senare i våra kroppar eller i naturen. Byt ut plast som kommer i kontakt med varma livsmedel, så som tallrikar, slevor, skålar mm. Teflonpannan har en beläggning av plast som också släpper kemiska ämnen till maten vid hög värme, byt den mot gjutjärn eller metall.

Tidsplan: Fasa ut på sikt, klart senast 1 januari 2018

Ansvariga: Folkhälsönämnden, Barn och utbildningsnämnden

Ekonomiska konsekvenser: kan påverka kostnadsbilden

2. Spola i vattenkranen tills vattnet blivit riktigt kallt

Vattenblandare och ledningar kan avge metaller som bly och bakterietillväxt kan förekomma i vatten som stått stilla länge i ledningarna. Det är därför bra att spola i kranen tills vattnet blivit riktigt kallt. Använd bara kallt vatten för dryck och matlagning.

Tidsplan: Arbeta in som ny rutin omgående

Ansvariga: Barn och utbildningsnämnden, Folkhälsönämnden

Ekonomisk konsekvens: försumbar

3. Använd engångshandskar av nitril eller ftalatfri PVC (polyvinylklorid)

Engångshandskar av PVC-plast kan innehålla många oönskade ämnen, bland annat mjukgörare som ftalater. Mjukgörarna kan utgöra så mycket som 50 % av PVC-plasten. Välj i första hand nitril men även ftatfria PVC är ett alternativ.

Tidsplan: Arbeta in ny rutin omgående

Ansvariga: Folkhälsönämnden

Ekonomisk konsekvens: ingen om ftatfria PVC används. Nitrilhandskar kostar dubbelt så mycket som ftatfria PVC

2.2 Leka

4. Köp alltid nya leksaker enligt avtal

I februari 2015 blev upphandlingen med leksaker klar. Kraven vid upphandlingen är hårt ställda med hänsyn till farliga kemikalier. Och leverantören ska informera inköparen om de beställer produkter som inte uppfyller kraven.

Notera att skolförbrukningsmaterial (pysselmaterial som färger, limmer mm) inte ingår i leksakupphandlingen. I skrivande stund pågår upphandling för skolförbrukning.

Tidsplan: Omgående

Ansvariga: Barn och utbildningsnämnden

Ekonomisk konsekvens: ingen

5. Uppdrag: rensa bland leksaker

På många av våra förskolor finns leksaker som vi inte vet vad de är gjorda av, var de kommer ifrån och hur gamla de är. Därför behöver varje förskola göra en rensning bland leksaker.

- Plocka bort mjuka leksaker av plast. Rensa samtidigt bort leksaker som luktar plast och/eller parfym eller som känns klubbiga

Dessa kan bland annat innehålla mjukgörande ämnen som ftalater. Mjukgjord PVC-plast kan innehålla så mycket som 50 procent ftalater. Om plasten luktar mycket "plast" kan det vara ett tecken på att den innehåller farliga ämnen. Luktar det dessutom parfym kan leksakerna innehålla doftämnen som kan ge upphov till allergi. Om leksakerna känns klubbiga kan det vara ftalater som läcker ut från plasten.

- Plocka bort mobiltelefoner och annan elektronik som används som leksaker

Elektronik som mobiltelefoner, tangentbord och kameror är inte avsedda att användas av barn och kan därför innehålla fler farliga ämnen än leksaker som är tillverkade för att vara leksaker, eftersom dessa regleras på ett annat sätt i lagstiftningen. Önskat ämnen som kan förekomma är flamskyddsmedel, metaller och mjukgörande ftalater. Om de elektroniska produkterna används som pedagogiskt verktyg för äldre barn tänk på att begränsa användningen övrig tid.

- Plocka bort allt material som används som leksaker som inte är avsett att vara leksaker

Varor som inte är avsedda att användas av barn och kan innehålla fler farliga ämnen än leksaker som är tillverkade för att vara leksaker, eftersom dessa regleras på ett annat sätt i lagstiftningen. Det är olämpligt att använda material till lek inomhus och utomhus så som avloppsrör, plastslangar, PVC-rör, pressenigar, pallkragar, etc, då de kan innehålla fler farliga ämnen. Om produkterna används som pedagogiskt verktyg för äldre barn tänk på att begränsa användningen övrig tid.

Tidplan: Rensa ut på sikt, klar senast 1 januari 2018

Ansvariga: Barn och utbildningsnämnden

Ekonomisk konsekvens: beror på val av ersättningsmaterial

6. Var restriktiv när föräldrarna skänker saker till förskolan

Dels handlar det om saker som inte är avsedda för att vara leksaker och som därmed kan innehålla mer farliga ämnen, men också om gamla leksaker/föremål (exempelvis i plast) som kan innehålla ämnen som idag regleras i lagstiftningen.

Tidsplan: Arbeta in som ny rutin omgående

Ansvar: Barn och utbildningsnämnden

Ekonomisk konsekvens: beror på ersättningsmaterial

7. Köp alltid ny utelekutrustning på avtal

Att vara utomhus är det bästa knepet för att undvika den typ av miljögifter som finns inomhus.

I äldre utrustning och i material som inte är avsedda för lek kan det finnas farliga kemikalier som är giftiga för miljön och hälsan, t ex kreosot i slipers och PaHer i gamla bildäck som tidigare var vanliga material på utelekplatser. På Karlskogas förskolor byts materialet på lekplatserna regelbundet och enbart upphandlat och för barn godkänt material används.

Under hösten blev en ny upphandling med lekutrustning klar. Upphandlingen ställer kemikaliekraV på produkterna i enlighet med SKL rekommendationer. Beställ därför enbart upphandlad lekutrustning vid nybyggnation eller upprustning av befintliga lekplatser.

Tidsplan: Omgående

Ansvar: Samhällsbyggnadsförvaltningen

Ekonomisk konsekvens: ingen

2.3 Byggnader och Lokaler

Följande punkter handlar om när vi bygger nytt men också om hur vi ska tänka när vi renoverar och rustar upp befintliga förskolor.

8. Välj rätt vid ombyggnad och nybyggnad

Förutom att förskolan ska placeras på ett sätt där risken för att utsättas för farliga kemikalier minimeras (nära stor väg, radon etc) så ska rätt byggmaterial användas, både själva byggnaden men även ytskikt. Därför ska man vid nybyggnad eller ombyggnad välja rätt material. Använd endast miljöbedömda byggråvaror i BASTA-registret eller Sunda hus och använd de som är mest lämpade utifrån kemikalieinnehåll.

Tidsplan: Omgående och kontinuerligt

Ansvarig: Samhällsbyggnadsförvaltningen

Ekonomisk konsekvens: försumbar

9. Utred vilket golv som är bra ur kemikaliesynpunkt

Golven upptar en relativt stor del av ytan inomhus. Om golvet innehåller farliga kemikalier kan det påverka mängden farliga kemikalier i rummet avsevärt. Äldre PVC-golv kan innehålla mjukgörande ftalater och blyföreningar som stabilisator i materialet.

Fastighetavdelningen uppskattar idag att PVC-golv ligger i de flesta förskolor och att den matta som använts till största del är Tarkett Eminent. Enligt tillverkaren av Tarkett Eminent användes mjukgöraren DEHP i den mattan fram till år 2002, DEHP är numera förbjuden. Därefter använde man mjukgöraren DINP fram till 2011, den mjukgöraren utreds idag och det finns en begränsning i hur stor andel den får användas. Detta tyder på att det kan finnas behov av att byta ut dessa golv till bättre alternativ.

Byter kommunen golv idag läggs ett ftalatfritt Tarkett Eminent-golv in i förskolorna. Det finns idag inga kända risker med dessa golv men vetenskaplig utvärdering saknas. Därför är det idag oklart vilka alternativ som finns som säkert ger en förbättring av inomhusmiljön. Ska golven bytas är det viktigt att alternativen utreds och att man ser till helheten för ett golvmaterial, och de kemikalier som eventuellt behövs vid städning, buller mm.

Tidsplan: Utredning klar juni 2016

Ansvarig: Samhällsbyggnadsförvaltningen

Ekonomisk konsekvens: tid för utredning

10. Undvik möbler, madrasser, byggkuddar och andra föremål av skumgummi och/eller med plastöverdrag. Om det inte är möjligt att undvika, byt ut de gamla mot nya på avtal

Skumgummit kan till exempel innehålla flamskyddsmedel. Plastöverdraget kan till exempel innehålla mjukgörande ämnen och bly. Tänk på att material som konstläder och fuskskinn är av plast och bör undvikas. I kommunens avtal ställs bland annat krav vad gäller förekomst av halogenerade flamskyddsmedel, byt därför ut gamla möbler, madrasser, byggkuddar och andra föremål av skumgummi mot nya som finns på avtal. Har man svårt att hitta alternativ till skumgummimadrasser kan en idé vara att låta barnen sova utomhus. Då får barnen även

frisk luft vilket man sett har positiva effekter på hälsan. Ligger förskolan bredvid hårt trafikerad väg bör man överväga vilken som miljö som är den bästa för barnens hälsa.

Om madrassen används tänk på att alltid vädra dessa innan användning oavsett vad det är för material.

Tidsplan: Byt ut på sikt, klart 1 januari 2019

Ansvarig: Barn och utbildningsnämnden (rutin), Kommunstyrelsen (upphandling)

Ekonomisk konsekvens: beror på ersättningsmaterial

2.4 Hygien

11. Tvätta händerna ofta

Farliga ämnen kan till exempel hamna på barnens händer när de tar i olika föremål (t ex ipads och datorer) eller när de kryper runt på golvet bland dammpartiklarna. Barnen kan sedan få i sig dessa ämnen genom att de slickar och suger på sina händer.

Det är därför viktigt att tvätta händerna ofta för att minska risken för exponering. Handtvätt är också viktigt ur smittspridningssynpunkt.

Tidsplan: Arbeta in ny rutin omgående
Ansvarig: Barn och utbildningsnämnden
Ekonomisk konsekvens: ingen

12. Använd våtservetter endast som räddare i nöden

Våtservetter kan innehålla allergiframkallande konserveringsmedel och doftämnen. Om våtservetterna är av skumgummi kan de vara behandlade med flamskyddsmedel. Använd torra papper/tvättlappar och vanligt vatten om möjligt. Om våtservetter måste användas välj de som är miljömärkta.

Tidsplan: Arbeta in ny rutin omgående
Ansvarig: Barn och utbildningsnämnden
Ekonomisk konsekvens: försumbar

13. Använd engångshandskar av nitril eller ftalatfri PVC (polyvinylklorid)

Engångshandskar av PVC-plast kan innehålla många oönskade ämnen, bland annat mjukgörande ftalater. Mjukgörarna kan utgöra så mycket som 50 procent av PVC-plasten. Välj i första hand nitril men även ftatalfria PVC är ett alternativ.

Tidsplan: Arbeta in ny rutin omgående
Ansvarig: Barn och utbildningsnämnden
Ekonomisk konsekvens: ingen om ftatalfria PVC används. Nitrilhandskar kostar dubbelt så mycket som ftatalfri PVC

2.5 Städa

14. Följ Folkhälsomyndighetens allmänna råd vid städning

Mycket av de farliga kemikalierna som finns i vår vardag ansamlas och fastnar på dammpartiklar, dammet är därmed en stor riskkälla för farliga kemikalier. Folkhälsomyndigheten har 2014 utkommit med nya allmänna råd för städning i skolor och förskola³. Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att uppnå de mål som avses i författningen. Då forskningen visar att städning är en väldigt viktig del för minska risken för exponering av farliga kemikalier i förskolan giffri ska man i Karlskoga kommun följa de allmänna råden om städning i förskolan.

Tidsplan: Arbeta in rutin senast 1 juni 2016

Ansvarig: Barn och utbildningsnämnden

Ekonomisk konsekvens: ja, kostnadsberäkning krävs

15. Vädra vid städning

Mycket av de farliga kemikalierna som finns i vår vardag ansamlas och fastnar på dammpartiklar, dammet är därmed en stor riskkälla för farliga kemikalier. När man städar rörs mycket av dammet upp, och det finns en större risk för exponering av farliga kemikalier just vid tidpunkten för städningen. Även om micromoppar används vid städning, som minimerar mängden damm som rörs upp kan det vara lämpligt att ha ett snabbt korsdrag, särskilt vid städning, för att vädra ut dammet (även på vintern). Bäst är förstås om barnen är ute när städningen sker.

Tidsplan: Arbeta in ny rutin omgående

Ansvarig: Folkhälsönämnden

Ekonomisk konsekvens: försumbar

16. Välj i första hand miljömärkta och oparfymerade produkter (av sortimentet som finns på avtal)

Miljömärkta produkter innehåller mindre farliga ämnen. Oparfymerade och allergivänliga produkter, till exempel med Astma- och allergiförbundets märkning, är att rekommendera för att minska risken för allergiframkallande och irriterande ämnen.

Tidsplan: Arbeta in ny rutin omgående/förtydliga rutinbeskrivningar, klart 1 januari 2016

Ansvarig: Folkhälsönämnden

Ekonomisk konsekvens: försumbar

³ Allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet , FoHMFS 2014:19

2.6 Upphandla

17. Ställ kemikaliekrav

Kommuner har, tillsammans med andra offentliga aktörer, en stor makt att påverka utvecklingen på marknaden och sätta press på tillverkare och leverantörer när det gäller användningen av farliga kemikalier.

Vid upphandling ska alltid kemikaliefrågorna beaktas. Det kan handla om att det inte får finnas farliga kemikalier ibland annat leksaker, möbler och textilier. Farliga kemikalier som till exempel flamskyddsmedel, färgämnen, mjukgörare, perflorerade ämnen och formaldehyd. Dessa ämnen kan bland annat vara hormonstörande, cancer och allergiframkallande. Miljöstyrningsrådets upphandlingskriterier kan vara bra att utgå ifrån för att formulera krav vid ramavtalsupphandlingar.

Tidsplan: Omgående och kontinuerligt

Ansvarig: Kommunstyrelsen, upphandlingsenheten

Ekonomisk konsekvens: Utfall beror på krav

2.7 Utbilda

18. Öka kunskapen om kemikalier och miljögifter i förskolan

Det är viktigt att den personal som berörs av denna kemikalierplan för förskolan får en fördjupad kunskap om varför det är viktigt att följa dess åtgärds punkter. Många behöver därför någon form av utbildning eller kort introduktion i ämnet.

Lägg in ett avsnitt om detta vid introduktionen av nyanställda som arbetar med koppling till förskolan. Samt gör en utbildningsinsats t ex i samband med APT för de som redan arbetar med frågor som rör förskolan (förskolepersonal, städpersonal, kökspersonal, fastighetskötare etc).

Tidsplan: Arbeta in ny rutin för introduktion omgående, utbildning för befintlig personal senast september 2016

Ansvarig: Respektive nämnd, Samhällsbyggnadsförvaltningen kan bistå med kunskap

Ekonomisk konsekvens: tid för utbildning och kostnad för ev. vikarier

19. Utbilda inköpare

Det är viktigt att de som beställer produkter vet varför man ska köpa in enligt avtal. Gör en utbildningsinsats för förskolans inköpare.

Tidsplan: klart senast september 2016

Ansvarig: Kommunstyrelsen, upphandlingsenheten med samråd med miljösamordnare

Ekonomisk konsekvens: tid för utbildning

3. Kemikalierna i vår omgivning och viktiga begrepp

Här ges några exempel på farliga kemiska ämnen/ämnesgrupper som finns i vår vardag, var de kan finnas och hur de kan påverka människan och miljön. Mer information finns att hitta hos Kemikalieinspektionen.

Cocktaileffekten

Vi utsätts idag för en blandning av olika ämnen som tillsammans kan samverka och ge skadliga effekter, den så kallade cocktaileffekten. Varje enskilt ämne i sig är kanske inte skadligt, men kombinationseffekter av olika ämnen kan vara farliga för både människan och miljön. Idag är kunskapen begränsad vad gäller dessa kombinationseffekter.

Hormonstörande effekt

Förenklat kan man säga att i kroppen slås viktiga funktioner av och på med hjälp av kroppens hormoner. Hormonet utsöndras från t ex hypofysen och förflyttas i kroppen genom blodsystemet. Hormonet passar som nyckeln i ett lås på kroppens celler. När hormonet låser upp cellen startar eller avslutas en process i kroppen, t ex puberteten. Att detta system fungerar är helt avgörande för om vi ska utvecklas normalt och kunna leva ett friskt liv.

Vissa farliga kemikalier har en hormonstörande effekt. Detta innebär alltså att när den farliga kemikalien kommer ut i kroppens blodomlopp kan den ta hormonets plats, den är som en kopia på nyckeln till cellens lås. Risken finns då att den farliga kemikalien startar och avslutar en process vid fel tillfälle, vilket kan leda till sjukdom, infertilitet mm.

REACH

REACH är EUs kemikalielagstiftning. Här begränsas användningen av vissa farliga kemikalier, en del förbjuds, för att använda vissa krävs tillstånd, eller så begränsas koncentrationen med vilken den farliga kemikalien får finnas i produkter. Bedömningen av de kemiska ämnena sker ett och ett och går långsamt. En svaghet i lagstiftningen REACH är att de kemiska ämnen bedöms ett och ett är att om ett kemiskt ämne blir förbjudet är det fortfarande tillåtet att använda andra ämnen som är liknande (och troligtvis har liknande effekt).

Farliga kemikalier

Ftalater

Var: Används som mjukgörare i plast (framför allt kopplat till PVC) och gummi. Leksaker, golv, tapeter, plasttryck på textilier och modelleror/lekmassor är exempel på föremål som kan innehålla ftalater.

Påverkan: Kan ha hormonstörande effekt och påverka fortplantningsförmågan.

Bromerade flamskyddsmedel

Var: Bromerade flamskyddsmedel används för att minska risken för att föremål ska börja brinna. Textilier, byggmaterial, möbler, elektronik och diverse plastmaterial är exempel på föremål som kan vara flamskyddade.

Påverkan: Svårnedbrytbara och giftiga ämnen som ansamlas i levande organismer. Kan också ha hormonstörande effekt.

Bisfenol A

Var: Används bland annat för att framställa polykarbonat- och epoxiplast. Vattenflaskor, pipmuggar, tallrikar och leksaker kan vara tillverkade av polykarbonat medan epoxiplast

används som skyddslack/ytskikt i metallförpackningar (konserver, lock och drycker), i epoxylim, epoxyfärger och relinade (renoverade) vattenrör/ledning.

Påverkan: Kan vara allergiframkallande, ha hormonstörande effekt och ge ökad risk för cancer och fetma.

Högfluorerade ämnen (PFAS)

Var: Vatten-, smuts- och fettavvisande kemikalier som används i impregnering av textilier, läder, papper och livsmedelsförpackningar. Textilier som kan innehålla dessa ämnen är allväderskläder, heltäckningsmattor och stoppade möbler. Kan även förekomma i rengöringsmedel.

Påverkan: Svårnedbrytbara ämnen som kan vara reproduktionsstörande, misstänkt cancerframkallande och som kan ansamlas i levande organismer.

Azofärgämnen

Var: Kan finnas i textilier och läderartiklar.

Påverkan: Cancer- och allergiframkallande, miljöfarligt, giftigt

Nonylfenol

Var: Kan finnas i framför allt importerade (utanför EU) textilier

Påverkan: Miljöfarlig (kan t ex ansamlas i miljön), giftig och misstänks vara hormonstörande.

Organofosfater

Var: Golvpolish, flamskyddsmedel och mjukgörare i plast. Kan bland annat finnas i skumgummimadrasser med plastöverdrag.

Påverkan: Kan vara cancerframkallande, starkt bioackumulerande (ansamlas i levande organismer) och misstänks även kunna ge skada på hjärnan och nervsystemet.

Bly, kadmium, kvicksilver

Var: Dessa tungmetaller kan finnas i smycken och metallföremål, leksaker, kitor, elektronik, lysrör och lågenergilampor

Påverkan: Ämnena kan bland annat ge upphov till skador på nervsystemet, försämrad intellektuell utveckling och prestationsförmåga, koncentrationssvårigheter, skador på skelett och njurar, påverkan på hjärt- och kärlsystemet samt cancer.

Parfym- och doftämnen

Var: Leksaker, hygien och rengöringsprodukter

Påverkan: Kan ge upphov till allergi.

PaH:er (polycykliska aromatiska kolväten)

Var: PaHer är en grupp ämnen som finns i stenkol och petroleum och som bildas vid förbränning av organiskt material. De finns därmed ofta i stadsmiljöer. I bil och cykeldäck används PaHolja som tillsats.

Påverkan: Exponering för material som innehåller PaH kan medföra en ökad risk för cancer.

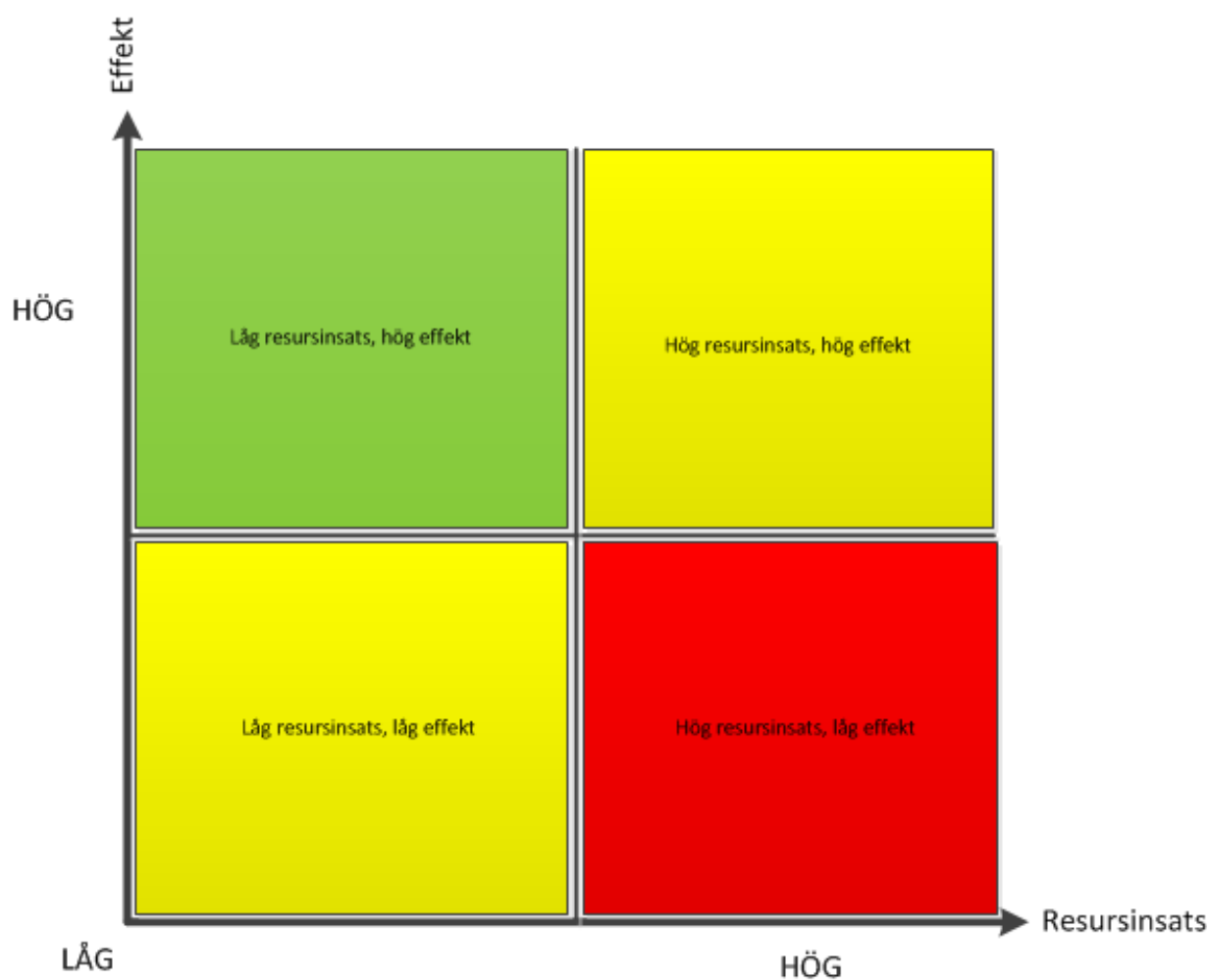
4. Aktivitetsplan

Åtgärd	Hur	Ansvarig
Omgående		
2. Spola i vattenkranen tills vattnet blivit riktigt kallt	Arbeta in rutin	BUN, FHN
3, 13. Använd engångshandskar av nitril eller ftalatfri PVC	Arbeta in rutin	BUN, FHN
4. Köp alltid nya leksaker enligt avtal	Arbeta in rutin	BUN
6. Var restriktiv när föräldrarna skänker saker till förskolan	Arbeta in rutin	BUN
7. Köp alltid ny utelekutrustning på avtal	Arbeta in rutin	SBN
8. Välj rätt vid ombyggnad och tillbyggnad	Arbeta in rutin	SBN
11. Tvätta händerna ofta	Arbeta in rutin	BUN
12. Använd våtservetter endast som räddaren i nöden	Arbeta in rutin	BUN
15. Vädra vid städning	Arbeta in rutin	FHN
16. Välj första hand miljömärkta oparfymerade produkter	Se över inköp	FHN
17. Ställ kemikaliekrav vid upphandling	Arbeta in rutin	KS
1 juni 2016		
9. Utred vilket golv som är bra ur kemikaliesynpunkt	Utredning	SBN
14. Följ Folkhälsomyndighetens allmänna råd vid städning	Arbeta in ny rutin	BUN (FHN)
1 september 2016		
18. Öka kunskapen om kemikalier och miljögifter i förskolan med utbildning	Utbilda personalen i förskolan (förskolpersonal, städpersonal, kökspersonal, fastighetskötare etc.)	Resp. nämnd. SBN kan bistå med kunskap
19. Utbilda inköpare i förskolan	Utbildning av förskolans inköpare	KS
1 januari 2018		
1. Laga, värma och servera mat utan plast	Fasa ut på sikt	BUN
5. Uppdrag: rensa bland leksaker	Rensa ut på sikt	BUN
1 januari 2019		
10. Undvik möbler, madrasser, byggkuddar och andra föremål av skumgummi och/eller med plastöverdrag. Om det inte är möjligt att undvika byt ut de gamla mot nya på avtal	Byt ut på sikt	BUN

5. Prioriteringsmatris

Prioriteringsmatrisen kan användas som vägledning vid prioritering av åtgärds punkter. Uppskatta åtgärds punktens effekt samt resursinsats. Kontrollera vart i matrisen åtgärds punkten hamnar. Prioriteringsordningen bör vara:

1. Grönt, låg resursinsats, hög effekt
2. Gult, låg resursinsats och låg effekt eller hög resursinsats och hög effekt
3. Rött, hög resursinsats och låg effekt

En vägledning för effekten av åtgärds punkterna finns i nedanstående tabell. Åtgärds punkterna har, där det är möjligt, delats in i låg, mellan och hög effekt. Observera att indelningen av låg, mellan och hög effekt påverkas av faktorer som t ex hur frekvent man i dagsläget lagar, värmer och serverar mat i plast, eller vilken produkt som ersätts. Detta innebär att effekten av olika åtgärds punkter kan variera över tid eller mellan förskolor. Ytterligare vägledning för bedömning i enskilda fall kan ges av samhällsbyggnadsförvaltningens miljösamordnare.

Åtgärd	Effekt
1. Laga, värma och servera mat utan plast	Mellan
2. Spola i vattenkranen tills det blir riktigt kallt	Låg
3. Använd engångshandskar av nitril eller ftlatafri PVC	Mellan
4. Köp alltid nya leksaker på avtal	Beror på vad som ersätts
5. Uppdrag: rensa bland leksaker	Hög
6. Var restriktiv när föräldrar skänker till förskolan	Mellan
7. Köp alltid ny utelekutrustning på avtal	Beror på vad som ersätts
8. Välj rätt vid ombyggnad/nybyggnad	Hög
9. Utred vilket golv som är bra ur kemikaliesynpunkt	Hög
10. Undvik möbler, madrasser, byggkuddar och andra föremål av skumgummi och/eller med plastöverdrag	Hög
11. Tvätta händerna ofta	Mellan
12. Används våtservetter endast som räddare i nöden	Låg
13. Anv. engångshandskar av nitril eller ftlatafri PVC	Mellan
14. Följ folkhälsomyndighetens allmänna råd vid städning	Hög
15. Vädra vid städning	Mellan
16. Välj i första hand miljömärkta och oparfymerade produkter (av sortiment som finns på avtal)	Beror på vad som ersätts
17. Ställ kemikaliekraV vid upphandling	Beror på upphandlad vara
18. Öka kunskapen om kemikalier och miljögifter i förskolan	Hög
19. Utbilda inköpare	Hög